

## بررسی چینش متن التماس‌نامه‌های برگه‌های امتحانی: مطالعه گام‌ها و گامک‌ها

فرهاد ساسانی<sup>۱</sup>، نینا حسینی کیوانی<sup>۲\*</sup>

۱. دانشیار زبان‌شناسی دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد زبان‌شناسی دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران

دریافت: ۹۴/۱/۵

پذیرش: ۹۴/۴/۱

### چکیده

با اینکه بررسی واحد متن در زبان و چینش متن و به تعبیری نحو متن، به‌ویژه از جنبهٔ ارتباطی، از اهمیت بسیاری برخوردار است، واحد متن در مقایسه با واحدهای جمله و کوچک‌تر از آن، کمتر بررسی شده است. در این جستار کوشیدیم با مطالعهٔ یکی از ژانرهای زبانی خاص، این موضوع را بررسی کنیم؛ بنابراین، یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان کرمانشاهی در پایان برگه‌های امتحانی برای کسب نمرهٔ بیشتر را که در اینجا «التماس‌نامه» می‌نامیم، به‌طور مقایسه‌ای بررسی کردیم. داده‌های پژوهش شامل یادداشت‌های ۲۵ دانشجوی دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه در پایان برگه‌های امتحانی و ۲۵ یادداشت از دانش‌آموزان پسر سال‌های دوم و سوم دبیرستان شهر کرمانشاه در سال ۱۳۸۹ است. التماس‌نامه‌ها را براساس ساختارهای چینش گام‌ها و گامک‌ها بررسی کردیم. هدف از این بررسی، یافتن الگوهای مختلف چینش گام‌ها و گامک‌ها (گام‌های فرعی) طبق دیدگاه بایبر، کارنر و اُپتون (۲۰۰۷) و ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) است؛ به سخن دیگر، اینکه هر التماس‌نامه دربرگیرندهٔ چه گام‌هایی است و بیشترین و کمترین گام‌ها به چه گروهی تعلق دارند. نتایج نشان می‌دهند این یادداشت‌ها به‌طور کلی شامل چهار گام «تعارف آغازین»، «درخواست»، «دلیل» و «تعارف پایانی» هستند. به‌طور خلاصه، در هر دو گروه یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان، حداکثر چینش چهارگامی و حداقل دوگامی دیده می‌شود. با این حال، بسامد کاربرد گام‌ها در هر گروه متفاوت است؛ به‌گونه‌ای که در گروه دانش‌آموزان، گام «درخواست» بیشترین فراوانی و در گروه دانشجویان، گام «تعارف پایانی» کمترین فراوانی را دارد. در بررسی الگوی گام‌ها، چینش چهارگامی گسسته در هر دو گروه از بقیهٔ الگوها پرکاربردتر است و چینش دوگامی در بین الگوها کم‌کاربردترین به‌شمار می‌رود.

واژگان کلیدی: چینش متن، التماس‌نامه، گام، گامک، برگهٔ امتحانی.

## ۱. مقدمه

بررسی متن به‌عنوان واحد اصلی معنایی و ارتباطی زبان، به‌ویژه چینش آن و به بیانی دیگر «نحو متن»، بسیار اهمیت دارد. با این حال، به‌نظر می‌رسد که درمقایسه با مطالعات زبان‌شناختی دربارهٔ دیگر عناصر زبانی، کمتر به این موضوع توجه شده است. در این مقاله، کوشیدیم در قالب بررسی یکی از ژانرهای خاص زبانی، یعنی یادداشت‌های آزمون‌دهندگان در برگه‌های امتحانی، این موضوع مهم را بررسی کنیم. این پژوهش از سال ۱۳۸۹ آغاز شده است. نینا حسینی کیونانی داده‌های پژوهش را در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ گردآوری کرد و سپس نگارندگان برپایهٔ الگوی چینش متن مطرح‌شده از سوی ساسانی، آن‌ها را تحلیل کردند. گفتنی است که تا به‌ثمر نشستن این پژوهش، چند پژوهش مستقل دیگر بر مبنای رویکرد نظری این دیدگاه انجام شد؛ از جمله پژوهش ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) و به پیروی از آن، پژوهش رفیعی‌نژاد (۱۳۹۳) و اسماعیل‌پور و ساسانی (۲۰۱۵).

در برخی از برگه‌های امتحانی، دانش‌آموزان و دانشجویان، یادداشت‌هایی می‌نویسند. بخش‌هایی از آن را می‌توانیم «التماس‌نامه» بنامیم؛ زیرا از یادداشت پایان برگه‌های امتحانی برای درخواست نمرهٔ بیشتر بهره گرفته می‌شود. در تعداد محدود دیگری، از زحمات استاد تشکر می‌شود که می‌توانیم آن را «تشکرنامه» بنامیم. در این پژوهش، تنها ساختار گام‌های التماس‌نامه‌ها را بررسی می‌کنیم. به‌طور کلی، هدف ارتباطی و کاربردی نوشتن این‌گونه التماس‌نامه‌ها، تلاش برای متقاعد کردن آموزگار یا استاد و تأثیرگذاری در روند تصحیح برگه‌های امتحانی است. نویسندهٔ التماس‌نامه به‌کمک متن نوشته‌شدهٔ خود می‌کوشد با خوانندهٔ متن (آموزگار/استاد) ارتباط برقرار کند و هدف خود (گرفتن نمرهٔ بالاتر) را بیان نماید. وی در این راه، معمولاً تلاش می‌کند با ارائهٔ دلیل، بهانه و ...، آموزگار/استاد را قانع کند. به‌طور کلی، التماس‌نامه‌ها را می‌توانیم نوعی «متن قانع‌کننده» قلمداد کنیم.

بررسی ژانر زبانی التماس‌نامه‌ها به‌دلیل تفاوتی که در کاربرد و ساختار این‌گونه نوشته‌ها درمقایسه با نوشته‌های آکادمیک و حرفه‌ای وجود دارد، قابل توجه است. بنابراین، می‌کوشیم براساس کارکردهای ارتباطی و چگونگی بیان خواسته‌ها، بخش‌های مختلف التماس‌نامه و کارکردها یا کنش‌های کلان مختلف آن را که در اینجا از آن‌ها با عنوان گام‌ها یاد می‌کنیم، دسته‌بندی و عنوان‌گذاری نماییم. همچنین، می‌کوشیم شباهت‌ها و تفاوت‌های التماس‌نامه‌ها را بررسی و درنهایت الگوی چینش گام‌ها در التماس‌نامه‌ها را ارائه کنیم. در ادامه، توضیح می‌دهیم که چگونه با استفاده از گام‌ها و گامک‌ها (گام‌های فرعی)، نویسندهٔ التماس‌نامه‌ها تلاش می‌کند به هدف خود برسد. هدف پژوهش، بررسی گام‌های به‌دست‌آمده از نوشته‌ها و مقایسهٔ الگوی التماس‌نامه‌های دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان است.

پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. التماس‌نامه‌ها از چه گام‌ها و گامک‌هایی تشکیل شده‌اند؟

۲. چینش گام‌ها و گامک‌ها در التماس‌نامه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی با هم دارند؟

## ۲. پیشینه پژوهش

در برخی از پژوهش‌ها، چینش بخش‌های متفاوت متن در ژانرهای مختلف زبانی با عنوان‌های مختلف بررسی شده است؛ از جمله پژوهش سوئلیز<sup>۱</sup> (۱۹۹۰)، باهاتیا<sup>۲</sup> (۱۹۹۳)، اوپتون<sup>۳</sup> و کارنر<sup>۴</sup> (۲۰۰۱)، هنری<sup>۵</sup> و رُزبری<sup>۶</sup> (۲۰۰۱)، اروانی (۲۰۰۶)، دینگ<sup>۷</sup> (۲۰۰۷)، حسرتی و همکاران (۲۰۱۰)، جلیل‌فر و بیت‌سیا (۲۰۱۱) و مهرپور و مهرزاد (۲۰۱۳). در بیشتر آن‌ها، گام‌های موجود در نامه و ایمیل بررسی شده است؛ اما چینش متنی التماس‌نامه‌ها تاکنون بررسی نشده است. تنها پژوهشی که می‌توانیم نام ببریم، پژوهش حسرتی و محمدزاده (۲۰۱۲) در مورد ترفند زبانی<sup>۸</sup> در نوشته‌های پایانی برگه‌های امتحانی است که نویسندگان آن متن‌ها را با دیدگاه تحلیل گفتمان انتقادی<sup>۹</sup> بررسی و تحلیل کرده‌اند. گفتنی است که پژوهش حاضر پیش از چاپ اثر یادشده، آغاز شده بود؛ اما بنا بر دلایلی، تحلیل نهایی با تأخیر انجام شد. به این ترتیب، می‌توانیم ادعا کنیم که این پژوهش اولین پژوهشی است که در آن، با توجه به دیدگاه ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) و باییر<sup>۱۰</sup>، کارنر و اوپتون (۲۰۰۷)، معروف به دیدگاه بی‌سی‌یو<sup>۱۱</sup> (مخفف سه نام یادشده) و در چارچوب ساختار کلان، گام‌های به‌کاررفته در التماس‌نامه‌ها به‌صورت مقایسه‌ی دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان و با هدف یافتن شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین التماس‌نامه‌های دو گروه و طبقه‌بندی آن‌ها، تحلیل و الگوبندی می‌شود.

## ۳. روش پژوهش

پیکره مورد بررسی شامل دو دسته التماس‌نامه است. گروه اول شامل ۲۵ یادداشت پایانی دانش‌آموزان پسر دبیرستانی در محدوده سنی ۱۵-۱۷ سال ساکن شهر کرمانشاه از ۵ دبیرستان مختلف است و گروه دوم ۲۵ یادداشت از دانشجویان پسر و دختر دانشگاه آزاد کرمانشاه را در محدوده سنی ۲۴-۳۰ سال دربر می‌گیرد. هردو گروه داده‌ها در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ گردآوری شده‌اند. یادآوری می‌کنیم که درکل، میانگین کمترین یادداشت شامل ۳۲ واژه و طولانی‌ترین آن ۱۳۰ واژه است. به‌طور کلی، واژه‌های گروه دانشجویان ۱۲۱۰ نمونه و واژه‌های گروه دانش‌آموزان ۱۳۹۷ نمونه بوده است. نوشته‌های هر گروه را به‌طور مجزا برای مشخص کردن گام‌های هر متن بررسی کردیم. در تحلیل داده‌ها، فقط یادداشت‌های دانش‌آموزان پسر را بررسی کردیم؛ زیرا در پایان برگه‌های امتحانی دانش‌آموزان دختر، چنین یادداشت‌هایی دیده نشده است. به این ترتیب، در بررسی التماس‌نامه‌های

دانش‌آموزان، فقط الگوهای یادداشت‌های پسران را بیان کردیم و نمونه‌های ذکرشده را بدون تغییر در این پژوهش به‌کار بردیم.

برای اطمینان از تقسیم‌بندی متن به گام‌ها و گامک‌های مختلف و به بیان دیگر، تحلیل چینش متن توسط نگارندگان، در پایان از دو ارزیاب که در اینجا آن‌ها را «گامیاب» می‌نامیم، خواستیم به‌طور مستقل و بدون آگاهی از چینش صورت‌گرفته از سوی نگارندگان این مقاله، متن را به گام‌های مختلف تقسیم کنند تا اعتبار این پژوهش سنجیده شود.

#### ۴. گام و گامک

ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) در پژوهش خود اشاره می‌کنند که آرایش و چگونگی قرار گرفتن متن در معنی و درک متن نقش مهمی دارد و از این چینش با عنوان «گام» یاد می‌کنند. واژه‌های «گام» و «گامک» از پژوهش ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) برگرفته شده‌اند که در طول پژوهش به‌ترتیب معادل «move» و «step» در برخی پژوهش‌های انجام‌شده به زبان انگلیسی (در ادامه معرفی خواهیم کرد) هستند.

سوئلیز (۱۹۸۱ و ۱۹۹۰) معتقد است که ژانر شامل مجموعه‌ای از گام‌ها است که بخشی از یک متن هستند و در پی رسیدن به هدف خاصی به کار می‌روند. بنابراین، هر گام طبق تعریف بایبر، کارنر و اوپتون، به بخشی از متن برمی‌گردد که کارکرد ارتباطی مهمی را دربر دارد (Biber & et al, 2007: 23). براساس این تعریف، هر گام افزون‌بر اینکه کارکرد مشخصی دارد، به کارکردهای ارتباطی کل ژانر نیز کمک می‌کند. اوپتون و کارنر گام را به‌عنوان بخش‌های معنایی/کارکردی متن‌ها در نظر می‌گیرند که نه‌تنها از طریق کارکرد ارتباطی، بلکه با توجه به مرزهای زبانی گام تشخیص‌پذیر می‌شوند (Upton & Connor, 2001: 317). سوئلیز (۱۹۹۰) اجزا و ساختار هر move (به بیان ما «گام») را step (به بیان ما «گامک») می‌نامد و باهاتیا (۱۹۹۳) در نوشته‌های خود، واژه «استراتژی»<sup>۱۲</sup> را به‌کار می‌برد؛ یعنی هر به‌کاربردهای بلاغی کوچک‌تر، گامک، تقسیم می‌شود. کارکرد پایه گامک‌ها در هر گام، فراهم ساختن هدف مورد انتظار گام است. ممکن است طول گام‌ها با هم متفاوت باشد. به‌طور معمول هر گام دربرگیرنده دست‌کم یک گزاره<sup>۱۳</sup> است (کارنر و موارنن<sup>۱۴</sup>، ۱۹۹۹).

گام به تعبیر یانگ<sup>۱۵</sup> و الیسون<sup>۱۶</sup> (۲۰۰۴)، کنش ارتباطی است؛ یعنی اصطلاحی کاربردی برای مشخص کردن مرزهای ارتباطی در همه متن. به‌نظر سوئلیز (۱۹۹۰)، بیان کارکرد ارتباطی ژانر اولین مرحله در بررسی متن قلمداد می‌شود. به تعبیر وی، معمول‌ترین شیوه در تحلیل سطح ژانری «تحلیل گام»<sup>۱۷</sup> است. بررسی گام‌ها با دیدگاه بالا به پایین<sup>۱۸</sup> انجام می‌شود که تمرکز آن بر معنا است یا به تعبیری بررسی ساختار گفتمانی متن (چینش متن). متن به‌عنوان زنجیره‌ای از گام‌ها تلقی می‌شود و هر گام نمایانگر یک کارکرد ارتباطی و معنایی است.

ممکن است کاربرد گام‌ها در هر ژانر اختیاری یا اجباری باشد. به عقیده بایبر، کارنر و اوپتون، می‌توانیم گام‌هایی را که بیشتر در طول متن به کار می‌روند، به عنوان گام اصلی و اجباری قلمداد کنیم و گام‌هایی را که کمتر دیده می‌شوند، گام اختیاری در نظر بگیریم (Biber & et al, 2007: 24).

به این ترتیب، ممکن است یک گام درون گامی دیگر قرار داشته باشد. ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) نیز از این نوع گام با عنوان «گام گسسته» یاد کرده‌اند. ترتیب قرار گرفتن گام‌ها هم ممکن است ثابت یا متغیر باشد. براساس دیدگاه باهاتیا (۱۹۹۳)، در یک پاراگراف ممکن است چند گام مختلف قرار بگیرد؛ بنابراین، نمی‌توانیم استدلال کنیم که ملاک هر گام، یک پاراگراف است. در این پژوهش نیز کل متن را بدون در نظر گرفتن پاراگراف‌بندی بررسی کرده‌ایم.

به عقیده فان دیک<sup>۱۱</sup> در بررسی گفتمان زبانی، از یک سو، باید ساختارهای کلان<sup>۲۰</sup> مشخص شود و از سوی دیگر، ساختارهای معنایی و توالی جمله‌ها (ساختارهای خرد<sup>۲۱</sup>) (van Dijk, 1980: 29). کنش کلامی خرد ساختارهای گفتمانی را بیان می‌کند (واژه‌ها، عبارت‌ها، بندها، جمله‌ها و ارتباط میان جمله‌ها). این دیدگاهی است که هدف‌های ارتباطی و کاربردی متن را به عنوان نخستین بخش در درک متن، پیش از بررسی ویژگی‌های زبانی دربر می‌گیرد. بایبر، کارنر و اُپتون (۲۰۰۷) آن را دیدگاه «بالا به پایین» می‌نامند. دیدگاه «پایین به بالا»<sup>۲۲</sup> با تحلیل و بررسی واژگانی و ساختاری سروکار دارد تا انواع واحدهای گفتمانی را از الگوهای پیکره‌ای به دست آورد.

ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲) در بررسی خود بیان کرده‌اند که این کنش کلامی کلان دربرگیرنده کنش‌های کلامی میانی مختلف است؛ یعنی هر متن با توجه به ساختار کلامی و چینش خود، به بخش‌های مرتبط با هم تقسیم می‌شود که می‌توانیم هر بخش را به عنوان کنش کلامی میانی در نظر بگیریم. معمولاً در میان این کنش‌های کلامی فرعی، یکی از این بخش‌ها غالب‌تر از بخش‌های دیگر است که کنش کلامی کلان نام می‌گیرد. براساس این دیدگاه، می‌توانیم این کنش کلامی میانی را به عنوان گام قلمداد کنیم. بنابراین، به چینش‌های مختلف و تعداد گام‌های متن توجه می‌شود، نه به تعداد گفته‌ها یا پاره‌گفتارهای متن. براساس دیدگاه بایبر، کارنر و اُپتون (۲۰۰۷)، در تحلیل گام می‌توانیم مراحل زیر را در نظر بگیریم:

۱. مشخص کردن هدف ارتباطی و کاربردی ژانر مورد نظر؛

۲. تقطیع و بخش‌بندی متن به گام‌ها؛

۳. بیان و مشخص کردن نوع هر گام و گامک در متن.

نمونه زیر یکی از متن‌های دانش‌آموزان در پایان برگه‌های امتحانی است که گام‌ها و گامک‌های موجود در آن، براساس تقسیم‌بندی جدول ۱، مشخص شده است. این یک متن چهارگامی گسسته است. در بخش روش پژوهش، هر گام و گامک را به طور کامل توضیح خواهیم داد.

گام تعارف آغازین:

- گامک ۱-۱ / سلام و احوال‌پرسی: / با سلام خدمت معلم عزیز و زحمتکش

گام دلیل:

- گامک ۱-۳ / بهانه: / من نمی‌توانم درس بخوانم

گام درخواست:

- گامک ۲-۳ / قسم: / جان خودت کمکم کن اشکالی نداره جان خودم کمکم کن. اول از خدا طلب

کمکم می‌کنم بعد از پدر و مادر و معلم و دیگران

گام دلیل:

- گامک ۱-۳ / بهانه: / من هر روز باید به سرکار بروم و کارگری می‌کنم و آجرکاری می‌کنم و

نمی‌توانم درس را بخوانم

گام درخواست:

- گامک ۱-۲ / بیان درخواست: / خواهش مندم با عنایت برگه امتحان را تصحیح کنید

- گامک ۲-۵ / دعاگویی: / خیر ببینی

گام تعارف پایانی:

- گامک ۱-۴ / سپاسگزاری: / با تشکر

## ۵. تحلیل التماس‌نامه‌ها

در جدول ۱، در دو گروه، فهرست تعداد گام‌ها و گامک‌های به‌کاررفته و فراوانی هر یک را در دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان در التماس‌نامه‌ها ارائه کرده‌ایم. گام‌های به‌دست‌آمده به‌طور کلی، شامل چهار گام است که هر گام از بخش‌های فرعی یا گامک‌ها تشکیل شده است.

جدول ۱: فراوانی گام‌ها و گامک‌ها در التماس‌نامه‌ها

**Table 1:** Frequency of Gām/ Move and Gāmak/ Step in beging notes

مجموع		دانشجویان		دانش‌آموزان		یادداشت گام
تعداد	%	تعداد	%	تعداد	%	
۶۲	۲۵%	۲۷	۲۵%	۳۵	۲۶%	۱. تعارف آغازین
۲۸	۱۵%	۱۵	۱۴%	۲۳	۱۷%	۱-۱. سلام و احوال‌پرسی
۱۴	۶%	۶	۵%	۸	۵%	۱-۲. خطاب
۴	۲%	۴	۴%	---	---	۱-۳. سپاسگزاری

ادامه جدول ۱  
Continued Table1

مجموع		دانشجویان		دانش‌آموزان		یادداشت گام
%	تعداد	%	تعداد	%	تعداد	
۲٪	۶	۲٪	۲	۳٪	۴	۱-۴. پوزش خواهی
۳۴٪	۸۴	۳۲٪	۳۴	۳۶٪	۵۰	۲. درخواست
۱۹٪	۴۸	۲۲٪	۲۴	۱۸٪	۲۴	۲-۱. بیان درخواست
۲٪	۵	---	---	۴٪	۵	۲-۲. قول
۷٪	۱۷	۶٪	۶	۸٪	۱۱	۲-۳. قسم
۳٪	۷	---	---	۵٪	۷	۲-۴. رشوه
۳٪	۷	۴٪	۴	۲٪	۳	۲-۵. دعاگویی
۲۲٪	۵۵	۲۴٪	۲۷	۲۰٪	۲۸	۳. دلیل
۱۷٪	۴۱	۲۱٪	۲۳	۱۳٪	۱۸	۳-۱. بهانه
۷٪	۱۴	۴٪	۴	۷٪	۱۰	۳-۲. اعتراف
۱۹٪	۴۷	۲۱٪	۲۳	۱۸٪	۲۴	۴. تعارف پایانی
۱۳٪	۳۲	۱۴٪	۱۵	۱۲٪	۱۷	۴-۱. سپاسگزاری
۳٪	۸	۶٪	۷	۰/۷٪	۱	۴-۲. پوزش خواهی
۳٪	۷	۰/۹٪	۱	۴/۳٪	۶	۴-۳. شعر
۲۴۸		۱۱۱		۱۳۷		مجموع گام‌ها

براساس جدول بالا، چهار گام در التماس‌نامه‌ها وجود دارد. همان‌گونه که در جدول می‌بینیم، پرکاربردترین گام «درخواست» است که فراوانی آن در دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان، به ترتیب برابر با ۳۶٪ و ۳۲٪ است. در این گام‌ها، گامک «بیان درخواست» بیشتر از بقیه گامک‌های این گروه‌ها به کار رفته است. برخی از این گام‌ها و گامک‌ها نیز کاربرد کمتری درمقایسه با بقیه دارند که از این دست می‌توانیم به گام «تعارف پایانی» اشاره کنیم که در کمتر از ۲۰٪ از یادداشت‌ها آمده است. به‌طور کلی، گامک‌های پرکاربرد در هر گام به ترتیب شامل گامک ۲-۱ (بیان درخواست)، گامک ۱-۱ (سلام و احوال‌پرسی)، گامک ۳-۱ (بهانه) و گامک ۴-۱ (سپاسگزاری) است. با توجه به مجموع فراوانی به‌دست‌آمده، ترتیب گام‌ها به‌صورت زیر خواهد بود:

درخواست < تعارف آغازین > دلیل < تعارف پایانی  
 در ادامه، هر گام و گامک را معرفی می‌کنیم و توضیح می‌دهیم.<sup>۲۳</sup>

### ۱-۵. گام ۱: تعارف آغازین

گام ۱ در رابطه با تعارف آغازین در التماس‌نامه‌ها است. به بیان سانتوس<sup>۲۴</sup> (۲۰۰۲)، گام تعارف آغازین شروع‌کننده زنجیره تبادل اندیشه و به بیان ما، «صحنه‌آرای» ارتباط است. این گام به‌عنوان وسیله‌ای برای ادامه دادن باقی متن به‌کار می‌رود. نویسنده در التماس‌نامه‌ها از دو یا چند گامک در گام یکم، برای شروع متن استفاده کرده است. این گام یکی از متداول‌ترین شیوه‌ها برای شروع التماس‌نامه‌ها است و با استفاده از یک یا چهار گامک معرفی می‌شود. گامک ۱-۱ (سلام و احوال‌پرسی) یکی از پرکاربردترین زیرگروه‌های تعارف آغازین است که برای شروع یادداشت‌ها به‌کار می‌رود و یکی از گامک‌های پرکاربرد در یادداشت‌ها به‌شمار می‌آید. گامک ۱-۲ (خطاب) از واژه‌هایی چون *استاد/معلم/آقا* برای خطاب در یادداشت‌ها استفاده کرده است. گامک ۱-۳ (سپاسگزاری) در آغاز یادداشت تشکر کرده و برای آغاز گفته و نشان دادن ارتباط بین نگارنده یادداشت و خواننده، از آن استفاده شده است. این گامک طبق فراوانی به‌دست‌آمده، غیرمعمول‌ترین نوع در تعارف آغازین است که طبق جدول ۱، تنها در چهار مورد مختص یادداشت‌های دانشجویان دیده شده است. گامک ۱-۴ (پوزش‌خواهی) در ابتدای نوشته به‌منظور بیان شرایط به‌کار می‌رود و یکی از راه‌های آغاز یادداشت است. کاربرد هیچ‌یک از این چهار گامک اجباری نیست. در میان این گامک‌های تعارف آغازین، رخداد گامک ۱-۱ از بقیه گامک‌ها بیشتر است.

کاربرد تعارف آغازین از میان ۱۳۷ گام متفاوت در کل یادداشت‌های دانش‌آموزان و از میان ۱۱۱ گام متفاوت در کل یادداشت‌های دانشجویان، بیش از ۲۵ درصد بوده است. باید بگوییم که معمولاً همه گامک‌ها هم‌زمان در یک گام قرار نمی‌گیرند. در بررسی یادداشت‌ها، همراهی گامک‌های ترکیبی «سلام و پوزش‌خواهی» و «سلام و خطاب» در التماس‌نامه‌های گروه دانش‌آموزان، به‌ترتیب در ۴ و ۶ مورد دیده شده است. در باقی یادداشت‌ها، هر گامک به‌تنهایی به‌کار رفته است. در یادداشت‌های دانشجویان، گامک‌های ترکیبی «سلام و سپاسگزاری»، «سلام و خطاب» و «سلام، خطاب و سپاسگزاری» به‌ترتیب ۱، ۲ و ۱ مورد بوده است. در بررسی یادداشت‌ها، تنها دو یادداشت در گروه دانش‌آموزان و سه یادداشت در گروه دانشجویان تعارف آغازین نداشتند و شروع با گام درخواست و دلیل بوده است. در باقی نمونه‌ها، گام تعارف آغازین به‌کار رفته است. براساس فراوانی به‌دست‌آمده از گامک‌های تعارف آغازین، در گروه دانش‌آموزان گامک ۱-۱ (سلام) بیشترین کاربرد را داشته و گامک ۱-۳ (سپاسگزاری) کاربرد نداشته است. در گروه دانشجویان، گامک «پوزش‌خواهی» کمترین مورد را داشته



است. در زیر، نمونه‌هایی از هر گامک را آورده‌ایم:

با سلام و خسته نباشید خدمت معلم عزیز (دانش‌آموزان)	گامک ۱-۱
با عرض سلام و خسته نباشید (دانشجویان)	
آقای قمبری (دانش‌آموزان)	گامک ۱-۲
جناب آقای موسوی (دانشجویان)	
با تشکر از زحمات شما استاد گرانقدر (دانشجویان)	گامک ۱-۳
شرمندگی فراوان نسبت به نوشتن این جمله (دانش‌آموزان)	گامک ۱-۴
واقعاً شرمنده‌ام که این رو می‌نویسم (دانشجویان)	

## ۲-۵. گام ۲: درخواست

این گام که برای نوشتن تقاضا به‌منظور گرفتن نمره بیشتر است، در التماس‌نامه‌ها، به‌عنوان یک گام اصلی قلمداد می‌شود؛ زیرا هدف اصلی از این یادداشت‌ها بیان درخواست است. این گام شامل پنج گامک می‌شود. گامک ۱-۲ «بیان درخواست» نام گرفته است و در همه یادداشت‌ها به‌کار رفته است. گامک ۲-۲ (قول) عبارتی برای ضمانت کردن و بهبود نمره در دفعات بعدی است (شیوه‌ای برای تحت‌تأثیر قرار دادن و تأکید بر درخواست است و نوعی از اطمینان خاطر به معلم/استاد به اینکه این اتفاق موردی استثنایی بود و دیگر رخ نمی‌دهد) و شاید از دید نویسنده التماس‌نامه، راهی مناسب برای افزایش شانس گرفتن نمره بیشتر بوده است. گامک ۲-۳ (قسم) با جمله‌ای دربرگیرنده واژه‌های اعتقادی، معلم/استاد را ترغیب می‌کند که درخواست نمره را بپذیرد و در تصدیق درستی گفته به‌کار می‌رود. گامک ۲-۴ «رشوه» است که بیشتر زبانی بوده است و تنها در یک مورد، رشوه پولی مستقیم ذکر شده است. گامک ۲-۵ «دعاگویی» است که ابزاری زبانی برای تأثیرگذاری بر معلم/استاد است. گفتنی است که یکی از گامیابان در تحلیل خود، این گامک را یک گام جداگانه در نظر گرفته است.

همه گامک‌های ۲-۲ تا ۲-۵ به‌گونه‌ای «آویزه»ی درخواست محسوب می‌شوند؛ یعنی همواره در طول التماس‌نامه‌ها، همراه گامک ۲-۱ (بیان درخواست)، یک یا دو گامک آویزه درخواست نیز به‌کار می‌رود. گام ۲ برخلاف گام ۱، در یادداشت‌ها چیش مشخصی ندارد و ممکن است در هر بخشی از التماس‌نامه‌ها، قرار بگیرد. گامک قول و رشوه در یادداشت‌های دانشجویان وجود نداشت؛ اما در گروه دانش‌آموزان، در ۵ و ۷ مورد یافت شد. دعاگویی نیز طبق جدول ۱، در یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان غیرمعمول‌ترین راه برای شروع درخواست است و به‌ترتیب در ۳ و ۴ مورد دیده شده است. براساس فراوانی گزارش‌شده در جدول ۱، بیشترین مورد به گامک بیان درخواست اختصاص

داشته است که در گروه دانشجویان، درمقایسه با دانش‌آموزان بیشتر به‌کار رفته است. در زیر، نمونه‌هایی از هریک را آورده‌ایم:

خواستم اگه لطف کنین، نمره‌ای درحد قبولی به من بدین (دانش‌آموزان) از شما تقاضا دارم با توجه به شرایط بنده، درصورت امکان توجهی خاص داشته باشید (دانشجویان)	گامک ۱-۲
اگر بهم نمره بدین، قول می‌دم سال دیگه نمره بالای ۱۷ بگیرم (دانش‌آموزان)	گامک ۲-۲
شیرمادر کم‌کم کن (دانش‌آموزان) تورو به خدا این محرم و صفر قبولمان بکنین (دانشجویان)	گامک ۳-۲
انشالله که با پول جبران خواهم کرد (دانش‌آموزان)	گامک ۴-۲
خیر ببینی (دانش‌آموزان) بعد از خدا امیدم شمايید، با آرزوی سلامتی و موفقیت برای شما و خانواده محترم (دانشجویان)	گامک ۵-۲

در بیشتر یادداشت‌ها، جز در یک مورد که مربوط به یادداشت یکی از دانشجویان بوده است (درخواست به‌صورت پنهان یا «ضمنی» بیان شده است)، درخواست‌ها به‌صورت مستقیم بیان شده‌اند. این مطلب نشان می‌دهد که گام درخواست در همه یادداشت‌ها به‌کار رفته است.

جواب سؤال ۳ را در کتاب نخوانده بودم، ولی طبق نظر خودم جواب دادم حالا شاید هم نظر خودم اشتباه باشد (دانشجویان)	درخواست غیرمستقیم
--	----------------------

در پژوهش حسرتی و محمدزاده (۲۰۱۲)، ۲۹/۸۹٪ به جمله‌های مربوط به کاربرد قسم در نوشته‌های دانشجویان اختصاص داشته است. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش کاربرد کمتری از این نوع نوشته‌ها را در التماس‌نامه‌های دانشجویان نشان می‌دهد. براساس جدول فراوانی، تنها ۶٪ از یادداشت‌ها دارای گامک قسم هستند. گفتنی است که در پژوهش حسرتی و محمدزاده (۲۰۱۲)، فراوانی به‌طور کلی بیان شده است، نه براساس تعداد گامک‌ها. شاید به همین دلیل است که در این پژوهش، گامک قسم درصد فراوانی کمتری را به خود اختصاص داده است.

### ۳-۵. گام ۳: دلیل

هدف این گام متقاعد کردن خواننده یادداشت است. همان‌گونه که در جدول ۱ می‌بینیم، در همه

یادداشت‌ها، این گام به‌کار رفته است. این گام شامل دو گامک است. گامک ۱-۳ (بهبانه) بیان دلایلی مبنی بر نآمادگی در امتحان است؛ مانند اشاره به فوت یکی از نزدیکان که رخدادی مهم در فرهنگ کردی تلقی می‌شود و توجه خاصی به آن می‌شود. از موارد دیگر در توجیه خراب کردن امتحان، متأهل، شاغل و مریض بودن است. گامک بهانه با بزرگ‌نمایی مشکلات به‌عنوان دلیلی برای آماده نبودن و مطالعه ناکافی است. در این گامک، به پیامدهای افتادن از درس اشاره شده است.

گامک ۲-۳ (اعتراف) به‌ظاهر صادقانه نوشته را توجیه می‌کند. اعتراف به چیزی به این معنی است که شخص با اینکه در حالت معمول می‌داند که کاری ناپسند انجام داده است، شجاعت این را دارد که به آن اعتراف کند و تقصیر را به گردن خود بیندازد. او از اعتراف به‌عنوان ابزاری برای افزایش احتمال تأثیرگذاری بر روال نمره‌دهی بهره می‌برد.

من دیشب نتانستم درس بخوانم، یکی از دوستانم مرد (دانش‌آموزان)	گامک ۱-۳
به خدا من ترم آخر هستم و متأهل و مشکلات زیادی دارم (دانشجویان)	
از اول سال که اولین درس را گفتید، ما سهل‌انگاری کردیم و درس نخواندیم (دانش‌آموزان)	گامک ۲-۳
باور بفرمایید سؤالات بسیار راحت بود؛ اما مقصر از اینجانب بود (دانشجویان)	

دانشجویان بیشتر از دانش‌آموزان از گامک دلیل استفاده کرده‌اند. براساس فراوانی به‌دست‌آمده، ۲۳ مورد کاربرد گامک بهانه گزارش شده است؛ درحالی که گامک اعتراف در یادداشت‌های دانش‌آموزان پرکاربردتر از دانشجویان بوده است. بنابراین، دانش‌آموزان از گامک اعتراف و دانشجویان از گامک بهانه در بیان دلیل خود بیشتر استفاده کرده‌اند. دانشجویان یکی از دلایل برای قبول شدن را «دانشجوی مهمان در آن دانشگاه بودن» بیان کرده‌اند. در پژوهش حسرتی و محمدزاده (۲۰۱۲) نیز به این مطلب اشاره شده است.

#### ۴-۵. گام ۴: تعارف پایانی

آخرین گام در التماس‌نامه‌ها، تعارف پایانی است که دربرگیرنده ۳ گامک است. گامک ۱-۴ (سپاسگزاری) پرکاربردترین این گامک‌ها است که در ۳۱ التماس‌نامه، به‌کار رفته است. «با تشکر»، «با سپاس»، «ممنون از لطف شما» و عبارتهای مشابه، گامک متداول و معمول برای بیان قدردانی نویسنده از خواننده است. همچنین، این گامک شیوه‌ای مؤدبانه و ساده برای پایان دادن به یادداشت است که به تعبیر باهیتا (۱۹۹۳) و اوپتون (۲۰۰۲)، «پایان مؤدبانه» است. گامک ۲-۴ «پوزش‌خواهی» است که جمله‌ای برای پایان دادن است. گامک ۳-۴ (شعر) سومین گامک در تعارف پایانی است. نوشتن

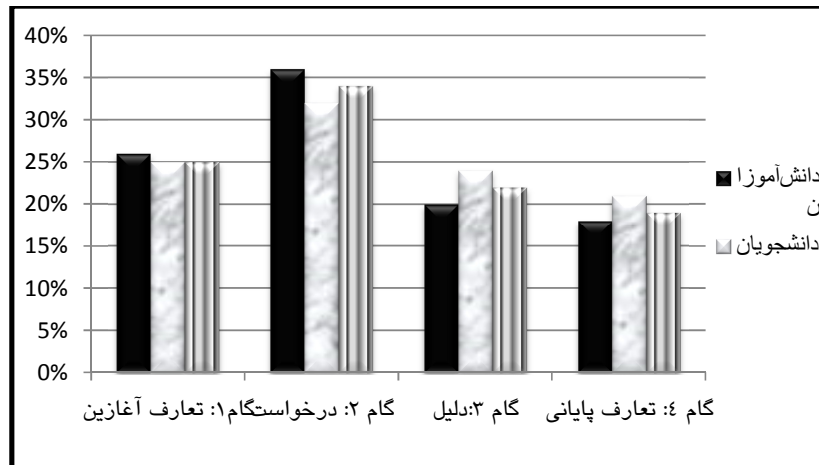


شعر در آخر نوشته، تنها «حسن ختامی» برای پایان دادن به متن است؛ زیرا در هیچیک از موارد، در راستای هدف نوشتن التماس‌نامه‌ها نبوده است.

گامک ۱-۴	ممنون (دانش‌آموزان) با تشکر (دانشجویان)
گامک ۲-۴	عذر بنده را بپذیرید (دانش‌آموزان) معذرت می‌خواهم و می‌دونم از این نامه‌نگاری‌ها بدتون می‌آید؛ ولی شرمنده (دانشجویان)
گامک ۳-۴	نمک در نمک‌دان شورری نداره دل ما طاقت دورری نداره (دانش‌آموزان) سال و مال و فال و حال و اصل و نسل و تحت و بخت بادت اندر زندگانی برقرار و بردوام سال خرم، مال وافر، فال نیکو، حال خوش اصل ثابت، نسل باقی، تخت عالی بخت رام (دانشجویان)

در یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان، گامک «سپاسگزاری» کاربرد بیشتری در مقایسه با دو گامک دیگر داشته است. در گروه دانش‌آموزان، گامک پوزش‌خواهی تنها در یک مورد و در گروه دانشجویان، گامک شعر در یک یادداشت دیده شده است. در نوشته‌های دانش‌آموزان، معمولاً گامک‌های «سپاسگزاری» و «شعر» و در نوشته‌های دانشجویان، گامک‌های «سپاسگزاری» و «پوزش‌خواهی» با هم به‌کار رفته‌اند. در همه یادداشت‌ها، گامک «سپاسگزاری» به‌عنوان ابزاری برای پایان دادن متن به‌کار رفته است.

در ادامه، برای درک بهتر دیداری درصد فراوانی چهار گام تعارف آغازین، درخواست، بیان و تعارف پایانی در میان یادداشت‌های دانشجویان و دانش‌آموزان، نمودار ۱ را ارائه می‌کنیم.



نمودار ۱: مقایسه گام‌ها در دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان

Figure 1: Comparing Gam's in two groups (scholars and students)

براساس نمودار ۱، گام «درخواست» در هر دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان بیشترین درصد فراوانی گام را دارد. این گام در یادداشت‌های دانش‌آموزان بیشتر است. گام «تعارف پایانی» کمترین درصد تعداد گام را در هر دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان دارد. بنابر نمودار بالا، ترتیب درصد فراوانی تعداد گام‌ها به صورت زیر است:

گام ۲: درخواست < گام ۱: تعارف آغازین < گام ۳: دلیل < گام ۴: تعارف پایانی

به این ترتیب، از نظر بسامد نیز گام درخواست گام اصلی و الزامی در یادداشت‌ها به شمار می‌رود. گفتنی است که بیشتر درخواست‌ها مستقیم است و تنها در یک مورد، درخواست غیرمستقیم بیان شده است.

در جدول ۲، الگوی چینش گام‌ها در یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان را با توجه به تعریف گام در بخش پیشین بررسی خواهیم کرد.



جدول ۲: میانگین فراوانی الگوی گام‌ها در التماس‌نامه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان

Table2: The Mean of moves pattern frequencies in begging notes of students

مجموع		دانشجویان		دانش‌آموزان		الگوی گام‌ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
٪۱	۱	٪۲	۱	---	---	چینش دوگامی
٪۸	۱	٪۲	۱	---	---	۱. دلیل-درخواست
٪۱۹	۱۶	٪۲۴	۱۰	٪۱۴	۶	چینش سه‌گامی
٪۱۰	۸	٪۱۲	۵	٪۷	۳	۱. تعارف آغازین-دلیل-درخواست
٪۷	۶	٪۷	۳	٪۷	۳	۲. تعارف آغازین-درخواست-تعارف پایانی
٪۱	۱	٪۲	۱	---	---	۳. درخواست-دلیل-تعارف پایانی
٪۱	۱	٪۲	۱	---	---	۴. تعارف آغازین-دلیل-تعارف پایانی
٪۸۰	۶۶	٪۷۳	۳۰	٪۸۶	۳۶	چینش چهارگامی (پیوسته، گسسته)
٪۱۶	۱۳	٪۱۷	۷	٪۱۴	۶	۱. پیوسته
٪۱۶	۱۳	٪۱۷	۷	٪۱۴	۶	۱-۱. تعارف آغازین-دلیل-درخواست-تعارف پایانی
٪۲۴	۲۰	٪۲۰	۸	٪۲۹	۱۲	۲. گسسته
٪۶	۵	٪۱۰	۴	٪۲	۱	۱-۲. تعارف آغازین-دلیل-درخواست-دلیل-تعارف پایانی
٪۱۲	۱۰	٪۱۰	۴	٪۱۴	۶	۲-۲. تعارف آغازین-درخواست-دلیل-درخواست-تعارف پایانی
٪۶	۵	---	---	٪۱۲	۵	۲-۳. تعارف آغازین-دلیل-درخواست-دلیل-درخواست-تعارف پایانی
۸۳		۴۱		۴۲		مجموع چینش گام‌ها

طبق جدول ۲، چینش گام در یادداشت‌ها را می‌توانیم به سه چینش دوگامی، سه‌گامی و چهارگامی، تقسیم کنیم. گفتنی است که از میان این سه دسته، تنها در دسته چهارگامی، با گام‌های گسسته در کنار گام‌های پیوسته روبه‌رو می‌شویم. چینش دوگامی تنها دربرگیرنده گام دلیل و درخواست است که فقط در یک یادداشت مربوط به گروه دانشجویان رخ داده است و بنابراین، غیرمعمول‌ترین چینش گامی به‌شمار می‌آید. چینش سه‌گامی به چهار دسته تقسیم می‌شود. در چینش سه‌گامی، گام اول با تعارف آغازین آغاز می‌شود و تنها در چینش «درخواست-دلیل-تعارف پایانی» در گروه دانشجویان، تعارف

آغازین وجود ندارد. نخستین گام با درخواست شروع شده است. همچنین، در چینه‌های سه‌گامی «تعارف آغازین-دلیل-درخواست»، چه در گروه دانش‌آموزان و چه در گروه دانشجویان، تعارف پایانی دیده نمی‌شود و در این الگو، بی‌درنگ پس از گام تعارف آغازین، گام دلیل بیان شده است که در مقایسه با چینه‌های سه‌گامی دیگر، پرکاربردتر است. در بخش تعریف گام‌ها، اشاره کردیم که تنها در یک مورد درخواست مستقیم دیده نمی‌شود که این حالت در این چینه‌های سه‌گامی «تعارف آغازین-دلیل-تعارف پایانی» جای می‌گیرد. بیشترین فراوانی چینه‌های سه‌گامی به یادداشت‌های دانشجویان مربوط است.

الگوی آخر به چینه‌های چهارگامی مربوط است که به دو گروه چهارگامی پیوسته و چهارگامی گسسته دسته‌بندی می‌شود. در گروه یکم، گام درخواست و دلیل تنها یک‌بار به‌کار رفته است؛ در حالی که در گروه دوم و به تعبیری چهارگامی گسسته، به بیان ساسانی و یزدانی (۱۳۹۲)، هر گام با یک یا چند گسست در طی کلام همراه است. این گام در دو بخش به‌صورت جداگانه به‌کار رفته است؛ یعنی با اینکه یک گام به چند بخش تقسیم شده و هر بخش در یک قسمت از متن به‌کار رفته است، در کل یک گام گسسته را تشکیل می‌دهد.

در ساختار چهارگامی پیوسته، طبق جدول فراوانی به‌دست‌آمده، گام دلیل همیشه پیش از گام درخواست بیان شده است. در هیچ‌یک از یادداشت‌ها دیده نشد که در چینه‌های چهارگامی، گام درخواست پیش از دلیل آورده شود. این موضوع نشان می‌دهد که برای تأثیر و تأکید بر درخواست، نخست گام دلیل بیان می‌شود و سپس گام درخواست. براساس جدول ۲، گام درخواست یا پیش یا پس از گام دلیل قرار می‌گیرد که براساس فراوانی الگوی گام‌ها بیشتر پس از گام دلیل بیان شده است. ممکن است هدف آن افزایش تأثیرگذاری بر معلم/استاد باشد؛ مانند نمونه زیر:

«باور بفرمایید سؤالات بسیار راحت بود؛ اما مقصر از اینجانب بود. از جنابعالی تقاضا مندم مطالب نوشته‌شده را باتوجه به بضاعت علمی من بپذیرید.» (دانشجویان).

همچنین براساس نتایج به‌دست‌آمده در مجموع چینه‌های چهارگامی، فراوانی چینه‌های چهارگامی گسسته در یادداشت‌های دانش‌آموزان و دانشجویان پرکاربردتر از چینه‌های پیوسته است. این فراوانی برابر با ۲۴٪ است.

چینه‌های چهارگامی گسسته به سه گروه تقسیم می‌شود. در گروه یکم گسست در گام دلیل، در گروه دوم گسست در گام درخواست و در گروه سوم گسست در گام دلیل و درخواست در میان گام‌ها رخ داده است. در بین این سه گروه، فراوانی گروه دوم (گسست درخواست) بیشتر از بقیه گام‌ها بوده است. می‌توان گفت درخواست گسسته دوم در چینه‌های چهارگامی از گروه دوم، برای جلب توجه بیشتر خواننده متن به موضوع مورد توجه (نمره بیشتر) است.

در کل، میان چینه‌های پیوسته و گسسته، گام‌های گسسته تنوع و کاربرد بیشتری دارد. چینه‌های غالب

گام‌ها، دربرگیرنده تعارف آغازین-دلیل-درخواست-تعارف پایانی در التماس‌نامه‌های دانش‌آموزان ۱۷٪ و در التماس‌نامه‌های دانشجویان ۱۴٪ دیده می‌شود. فراوانی چینش چهارگامی گسسته (تعارف آغازین-درخواست-دلیل-درخواست-تعارف پایانی) در یادداشت‌های دانش‌آموزان نیز ۱۴٪ است. در التماس‌نامه‌های دانشجویان، کمترین گام ۲ و بیشترین گام ۴ مورد مشاهده شده است. رخداد دوگامی تنها در یک یادداشت دیده می‌شود و شامل گام دلیل-درخواست است. بیشترین میزان کاربرد گام‌ها در چینش چهارگامی (پیوسته/گسسته) است که طبق جدول ۲، در ۳۰ یادداشت دیده می‌شود؛ یعنی ۷۳ درصد از کل چینش گامی در یادداشت‌های دانشجویان. در گروه دانش‌آموزان نیز بیشترین فراوانی به چینش چهارگامی (پیوسته/گسسته) با ۸۶٪ وقوع، متعلق است. ترتیب کاربرد چینش گام‌ها براساس بسامد وقوع به صورت زیر است:

چهارگامی گسسته < سه‌گامی < چهارگامی پیوسته < دوگامی

براساس جدول ۲، چینش چهارگامی گسسته از باقی ساختارها پرکاربردتر است و فراوانی آن ۲۹٪ است.

## ۶. ارزیابی مجدد

همان‌گونه که پیش‌تر گفتیم، برای اطمینان از تقسیم متن به گام‌های مختلف، گامیابی آزمایشی انجام دادیم؛ به این صورت که از دو نفر رتبه‌دهنده/گامیاب خواستیم یادداشت‌ها را تقطیع کنند. سپس گام‌های به‌دست‌آمده را با الگوهای این پژوهش مقایسه کردیم. این روش، شیوه‌ای برای سنجش پایایی پژوهش به‌شمار می‌رود. اُپتون و کوهن<sup>۲۵</sup> (۲۰۰۹) نیز در بررسی اعتبار پژوهش خود از دو گامیاب<sup>۲۶</sup> استفاده کرده بودند. در آنجا نیز هر دو گامیاب به الگوهای مشابه رسیده بودند. در این پژوهش نیز، برای دریافت پایایی میان گامیابان<sup>۲۷</sup> با توجه به آزمون کاپا<sup>۲۸</sup>، میزان توافق میان پاسخ‌های گامیاب‌ها سنجیده شد. نتیجه این آزمون در پژوهش حاضر نشان‌دهنده وجود توافق قابل‌توجهی میان گامیابان در چینش و مشخص کردن گام‌ها و گامک‌ها است (عدد کاپا<sup>۲۹</sup> = ۰/۹۱،  $P = ۰/۰۰۰$ ) که تأییدکننده چینش درست گام‌ها و گامک‌ها هستند. این مطلب نشان می‌دهد که چینش گام‌ها با پژوهش حاضر همسو است و در نتیجه، درستی الگوهای به‌دست‌آمده در مقاله حاضر را تأیید می‌کند.

## ۷. بحث و بررسی

در این مقاله، با بررسی یک گونه متن بیناکنشی یا تعاملی خاص نوشتاری که می‌توانیم آن را یک ژانر خاص در نظر بگیریم، مشخص شد الگویی پایه با تنوعات خاص خود وجود دارد. با بررسی بیشتر،



شاید مشخص شود که الگوی گامی ژانرهای زبانی مختلف ممکن است متفاوت باشد؛ اما در مورد تنوع ژانر مورد بررسی در این مقاله، همان‌گونه که باهیتا (۱۹۹۸) و بایبر، کانرو و اپتون (۲۰۰۷) می‌نویسند، این تنوع ساختار چینش گامی از ویژگی‌های ژانر ترغیبی یا درخواستی<sup>۳۰</sup> است. از ویژگی‌های این چینش، داشتن گام‌های اختیاری و الزامی است؛ به این معنی که الگوی گامی این یادداشت‌ها دارای ترتیب مشخص و معینی نیست. انگیزه اصلی این التماس‌نامه‌ها ترغیب کردن معلم/استاد است. به تعبیر بایبر، کانرو و اپتون، سه ابزار در ترغیب کردن خواننده متن وجود دارد که از آن‌ها با عنوان‌های درخواست عقلی<sup>۳۱</sup>، درخواست پذیرفتنی<sup>۳۲</sup> و درخواست تأثیرگذار<sup>۳۳</sup> نام می‌برند و هر سه را در بررسی چینش و الگوی گام مهم قلمداد می‌کنند (Biber & et al, 2007: 122)؛ به سخن دیگر، متن قانع‌کننده است. بنابراین، امکان بررسی این ژانر در پژوهش‌های دیگر برمبنای کارکرد خاص ترغیبی آن وجود دارد.

در مجموع، گام‌ها یا به تعبیری دیگر بخش‌های معنایی و کاربردی متن، برای رسیدن به هدف خاصی (گرفتن نمره بیشتر) به کار می‌روند. به سخن دیگر، چینش گام‌ها با کارکرد خاص این‌گونه نوشته‌ها هماهنگ است؛ زیرا برای ترغیب آموزگار یا استاد به انجام کاری، یعنی درج نمره قبولی، به کار می‌رود. یکی از ویژگی‌های بارز داده‌های این پژوهش، تأخیر در معرفی و بیان هدف نوشتن التماس‌نامه‌ها در هر دو گروه است. براساس جدول ۲، هم‌کناری گام‌های دلیل و درخواست نشان‌دهنده این مطلب است. به همین دلیل، ممکن است در بررسی‌های بعدی، از طریق بررسی چینش متن، به نگرش نویسندگان یادداشت‌ها نیز دست یافت.

به عقیده سوئلینز، تفاوت گام‌ها با هم ممکن است به دلیل تغییر عناصر فرهنگی، اجتماعی و زبانی باشد که این موضوع ممکن است توجیهی برای تفاوت چینش گام‌ها در دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان باشد (Swales, 1990: 58). همان‌گونه که در این پژوهش مشخص شد، میان دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان تفاوت وجود دارد. این تفاوت از لحاظ جنسی، قومی و زیستگاهی (شهری، روستایی، کلانشهری) در دیگر مقاطع و حتی در موقعیت‌های دیگر نیز قابل بررسی است و ممکن است نشانگر واکنش گویشوران مختلف با پیشینه‌های تحصیلی، قومی، زیستی، جنسی و ... باشد.

در التماس‌نامه دانش‌آموزان، مقدمه طولانی‌تر است و واژه‌ها و ساختارها رنگ و بوی گفتاری و محاوره‌ای دارند. دلیل به کار بردن چنین ساختاری صمیمانه‌تر نشان دادن ارتباط دانش‌آموز و آموزگار است. بنابراین، می‌توانیم این ویژگی را یکی از دلایل تفاوت این ژانر نوشتاری با بقیه ژانرها بدانیم؛ اگرچه برای تأیید این حکم، بررسی این ژانر در میان شهرهای دیگر با ویژگی‌های زبانی متفاوت، ضروری است.

بنابر دیدگاه باهیتا (۱۹۹۳)، مشخصه‌هایی که ارزش‌های بلاغی<sup>۳۴</sup> به متن می‌دهند، بیشتر نقشی است تا ساختاری و صوری. به‌کارگیری رشوه پولی، تفاوت لهجه‌ای در یادداشت‌های دانش‌آموزان، غلط

املائی، تفاوت در کاربرد ضمیرها و رعایت کردن و نکردن احترام در یادداشت‌های دانش‌آموزان از تفاوت‌های بارز نوشته‌های دانش‌آموزان با دانشجویان است. شیوه نگارش نیز در نوشته‌های دانش‌آموزان عامیانه است. در نوشته‌های دانش‌آموزان، غلط نگارشی و دستوری وجود دارد؛ درحالی که در گروه دانشجویان، وجود ندارد. البته این موضوع شاید با سطح تحصیلات آن‌ها ارتباط داشته باشد؛ اگرچه داوری نهایی نیازمند بررسی‌های بیشتر با طیف گسترده‌تری از دانش‌آموزان است. گام‌های به‌کاررفته در این التماس‌نامه‌ها، به تعبیر باهیتا (۱۹۹۳)، اُپتون (۲۰۰۲) و اُپتون و کوهن (۲۰۰۹)، ابزارهایی برای برآوردن کارکرد ارتباطی هستند. چینش پویا و انعطاف‌پذیر گام‌ها ماهیت ترغیبی این ژانر را تأیید می‌کند. بنابراین، هر گامی بازنمود یک کنش کلامی میانی است و اصلی‌ترین و اجباری‌ترین گام، کنش کلامی کلان را مشخص می‌کند.

## ۸. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، گام‌ها را با توجه به الگوهای بایبر و همکاران (۲۰۰۷) و ساسانی و یزدانی (۱۳۹۱) روی یادداشت‌های پایانی دو گروه دانش‌آموزان و دانشجویان بررسی کردیم. گام‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش شامل تعارف آغازین، درخواست، دلیل و تعارف پایانی است. با بررسی ساختار و الگوی گام‌ها مشخص شد که این افراد چگونه از یادداشت‌های پایانی در برگه‌های امتحانی برای دستیابی به هدف خود بهره می‌برند. با اینکه آرایش پی‌درپی در ساختار گام‌های ژانرهای ترغیبی وجود ندارد، در این پژوهش، گام تعارف آغازین و تعارف پایانی در آغاز و پایان پاراگراف‌ها رخ می‌دهد. همه این گام‌ها در طول متن به‌طور معمول قرار نمی‌گیرند. در این بررسی مشخص شد که گام درخواست و بعد از آن، گام دلیل گام‌های اصلی و مهمی در التماس‌نامه‌ها به‌شمار می‌روند؛ بنابراین، می‌توانیم آن‌ها را به‌عنوان گام‌های الزامی در نظر بگیریم. درصد فراوانی به‌دست‌آمده از این گام‌ها نیز مؤید همین مطلب است. این بررسی نشان می‌دهد که الگوی چینش پایه خاصی برای این ژانر مشخص وجود دارد که با تنوعات متفاوتی همراه است. ممکن است این تنوعات به نگرش نویسندگان، هدف آن‌ها، پیشینه آن‌ها و نوع ارتباطشان با معلم مرتبط باشند.

بررسی انجام‌شده در این پژوهش تنها روی پیکره کوچکی از یادداشت‌ها صورت گرفته است و این یادداشت‌ها نماینده همه یادداشت‌های پایانی در پایان برگه‌های امتحانی نیستند. این یافته‌ها گزارشی اولیه از توصیف ساختارها و الگوهای چینش گام‌ها به‌شمار می‌روند و ممکن است کمکی به پژوهشگرانی باشد که قصد دارند پیکره بزرگ‌تری را بررسی کنند.

## ۹. پی‌نوشت‌ها

1. J. Swales
  2. V. K. Bhatia
  3. T. A. Upton
  4. U. Connor
  5. A. Henry
  6. R. L. Roseberry
  7. H. Ding
  8. manipulation
  9. critical discourse analysis (CDA)
  10. D. Biber
  11. BCU approach
  12. strategy
  13. proposition
  14. A. Maurnen
  15. R. Yang
  16. D. Allison
  17. move analysis
  18. top-down approach
  19. T. van Dik
  20. macrostructure
  21. microstructure
  22. bottom-up approach
۲۳. در بازنمایی نمونه یادداشتهایی که در طی مقاله به‌عنوان شاهد مثال آورده‌ایم، اصل نوشته‌ها در پایان برگه‌های امتحانی را بدون ویرایش نگارشی و خطی ارائه کرده‌ایم.
24. V. B. M. Santos
  25. M. A. Cohen
۲۶. ابتدا سه گامیاب چینش‌های متن را بررسی کردند؛ اما مشخص شد که نتایج یکی از آن‌ها با بقیه متفاوت است. او کار مشابهی با ژانری متفاوت انجام داده بود و از الگوهای کار خود استفاده کرده بود؛ درحالی که بقیه گامیابان هیچ پیشینه‌ای در رابطه با چینش متن‌ها نداشتند. به همین دلیل، بررسی او را کنار گذاشتیم.
27. inter-rater reliability
  28. Kappa
۲۹. هرچه مقدار این عدد به یک نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد که توافق بیشتری میان ارزیابان وجود دارد؛ اما زمانی که مقدار کاپا به صفر نزدیک‌تر باشد، توافق کمتری را میان دو ارزیاب می‌بینیم.
30. appealing genre
  31. rational appeal
  32. credibility appeal
  33. affective appeal
  34. rhetorical value

## ۱۰. منابع

- رفیعی‌نژاد، آتوسا (۱۳۹۳). *بررسی مقایسه‌ای آرزو در نوشته‌های کودکان بازمانده از تحصیل و کودکان مدرسه‌های عادی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه الزهرا.
- ساسانی، فرهاد و نسترن یزدانی (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر چینش سازه‌های متن بر کنش کلامی کلان در گفت‌وگوهای روزمره». *مجموعه مقالات سومین هم‌اندیشی زبان‌شناسی و مطالعات بینارشته‌ای: مطالعات اجتماعی و فرهنگی زبان*. به‌کوشش فرهاد ساسانی. صص ۱۴۳-۱۶۸.

### References:

- Henry, A. & R.L. Roseberry (2001). "A narrow-angled corpus analysis of moves and strategies of the genre: Letter of application". *English for Specific Purposes*. 20(2), pp. 153-167.
- Arvani, M. (2006). "A discourse analysis of business letters written by Iranians & natives speakers". *The Asian ESP Journal*. Vol. 1, pp. 12-23.
- Bhatia, V.K. (1993). *Analyzing Genre: Language Use in Professional Settings*. New York: Longman.
- Bhatia, V.K. (1998). "Generic patterns in fundraising discourse". *New Directions for Philanthropic Fundraising*. Vol. 22, pp. 95-110
- Biber, D.; U. Connor & T.A. Upton (2007). *Discourse on the Move: Using Corpus Analysis to Describe Discourse Structure*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Connor, U. & A. Mauranen (1999). "Linguistic Analysis of grant proposals: European union research grants". *English for Specific Purposes*. Vol. 18(1), pp. 47-62.
- Ding, H. (2007). "genre analysis of personal statements: Analysis of moves in application essays to medical and dental schools". *English for Specific Purposes*. 26(3), pp. 368-392.
- Esmaelpour, E. & F. Sasani (2015). "The effect of bipolar disorder on Sadegh Hedayat's letters". *Journal of Psycholinguistic Research*. Pp. 1-11. DOI 10.1007/s10936-015-9355-5.
- Hasrati, M.; A. Gheitury & N. Hooti (2010). "A genre analysis of Persian research article abstracts: Communicative moves and author identity". *Iranian Journal of Applied Language Studies*. 2(2), pp. 47-74.
- Hasrati, M. & M. Mohammadzadeh (2012). "Exam papers as social spaces for control and

- manipulation: 'Dear Dr X, please I need to pass this course'. *Critical Discourse Studies*. 9(2), pp. 177-190.
- Henry, A. & R.L. Roseberry (2001). "A narrow-angled corpus analysis of moves and strategies of the genre: 'Letter of application'". *English for Specific Purposes*. 20(2), pp. 153-167.
  - Jalilifar, A.R. & L. Beitsayyah (2011). "Genre analysis of enquiry letters across cultures: Perspectives on rhetorical structures". *Concentric: Studies in Linguistics*. 2(1), pp. 309-333.
  - Mehrpour, S. & M. Mehrzad (2013). "A comparative genre analysis of English business E-mails written by Iranians and native English speakers". *Theory and Practice in Language Studies*. 3(12), pp. 2250-2261.
  - Sasani, F. & N. Yazdani (2013). "A study of the effect of constituent order of text on the macro-speech acts in everyday conversations". In *Proceedings of the Third Conferences of Linguistics and Interdisciplinary Studies: Language and Sociocultural Studies*, ed. by Farhad Sasani (Tehran: Nevis, 2013). pp. 143-168 [In Persian].
  - Swales, J.M. (1981). *Aspects of Article Introductions*. Aston ESP Research Report No. 1: Language Studies Unit. Birmingham, UK: University of Aston in Birmingham.
  - Swales, J.M. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
  - Rafieenejad, A. (2014). *A Comparative of "Wish" in the Writings of Children Falling behind in Education and Children in Ordinary Schools*. MA. Thesis. Tehran: Alzahra University. September 2014 [In Persian].
  - Upton, T. & M.A. Cohen (2009). "An approach to corpus-based discourse analysis: The move analysis as example". *Discourse Studies*. 11(5), pp. 585-605.
  - Upton, T. (2002). "Understanding direct mail letter as a genre". *International Journal of Corpus Linguistics*. 7(1), pp. 65-85.
  - Upton, T. & U. Connor (2001). "Using computerized corpus analysis to investigate the text linguistic discourse moves of a genre". *English for Specific Purposes*. Pp. 313-329
  - Van Dijk, T. (1980). *Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structure in Discourse, Interaction and Cognition*. Hilldale Nj: Erlbaum.
  - Yang, R. & D. Allison (2004). "Research articles in applied linguistics". *English for Specific Purposes*. Vol. 23, pp. 264-279.